

A PROSTITÚCIÓ ÉS A PROSTITUÁLTAK MEGJELENÍTÉSE A SAJTÓBAN

Sajtóelemzés az „Egy speciális értelemben hátrányos
megkülönböztetésű csoport esélyegyenlőségének
javítása” című program keretében

Készítette: Fact Alapítvány, 2009

„A projektet támogatja az Európai Unió és a Magyar Köztársaság”

A prostitúció és a prostituáltak megjelenítése a sajtóban

Sajtóelemzés az „Egy speciális értelemben hátrányos megkülönböztetésű csoport esélyegyenlőségének javítása” című program keretében

Program kódja: 2006/018-176.03.01/Makro
Szerződés száma: 2006/018-176.03.01-0019

Készítette:

Kesztyüs Márk (gyakornok)
Busa Csilla (kutatásvezető)
Füzesi Zsuzsanna (témavezető)

Fact Gazdaság és Társadalomtudományi Alkalmazások Alapítvány

Bevezetés

A „Civil szervezetek és az anti-diszkriminációs törvény végrehajtása” című pályázat célja azon civil szervezetek segítése, amelyek az egyenlő bánásmód törvény megvalósítását, és a diszkrimináció ellenes tevékenységeket támogatják. A program közvetett célja, hogy a civil szervezetek az anti-diszkriminációs tevékenységet támogatva segítsék elő a társadalmilag, gazdaságilag, vagy politikailag kirekesztett, kirekesztődött csoportok társadalomba való integrálását.

A Prostituáltak Érdekvédelmi Egyesülete *„Egy speciális értelemben hátrányos megkülönböztetésű csoport esélyegyenlőségének javítása”* című, 2006/018-176.03.01-0019 azonosító számú programjának hosszú távú célja, hogy csökkentse a prostituáltakkal szembeni előítéleteket, támogassa a prostitúció munkaként való elismerését és járuljon hozzá a szex-munkások társadalomba való beilleszkedéséhez. A rövid távú célok elsősorban a prostituáltakat érintő diszkrimináció visszaszorítását és a társadalmi környezet érzékenyebbé tételét szolgálják. A projektben megvalósuló tevékenységek között szerepel pl. az anti-diszkriminációs ügyvédhálózat kiépítése, a prostituáltakkal kapcsolatos attitűdök és előítéletek feltárása a befogadó társadalom kérdőíves vizsgálatával, és a közvéleményt jelentős mértékben formáló média elemzésével, a hatósági diszkrimináció feltárása mélyinterjúk kutatással, az egyenlő bánásmód törvény végrehajtásának elősegítése jogsegély-szolgálatok kiépítésével, sajtótájékoztató-sorozatokkal stb.

A pályázati programban megfogalmazott tevékenységek közül a prostituáltakkal kapcsolatos társadalmi környezetet, konkrétan az előítéletek médiában való megjelenését a Fact Gazdaság és Társadalomtudományi Alkalmazások Alapítvány sajtóelemzés segítségével vizsgálta.

A média szerepe

A közügyekben való tájékozódás egyik legfontosabb eszköze a média. A média azonban nem pusztán híreket közöl, informál, hanem jelentős befolyásoló hatással is bír, például a hírek szelektálásával orientálja az olvasók gondolkodását, nem beszélve az írás (vagy éppen a verbális megnyilvánulás) mondanivalójáról, stílusáról, hangneméről. A befolyásoló hatás azonban nem egyirányú: a sajtó nemcsak alakítja, de tükrözi is a közvéleményt, igazodik ahhoz. A társadalmi közhangulat alakulásánál tehát figyelemmel kell lenni a média közvélemény-formáló hatására. A kutatás során megvalósított sajtóelemzéssel arra kerestük a választ, hogy jelenleg milyen képet mutat, illetve jelenít meg a prostituáltakról az írott sajtó.

A kutatás módszere: tartalomelemzés

A tartalomelemzés segítségével a sajtóban megjelent hírek sajátosságait vizsgálva olyan információkhoz juthatunk, amelyekről az egyszerű olvasás során nem feltétlenül veszünk tudomást. A módszer a szisztematikusan visszatérő „üzenetek” rendszerezésével feltárja a szövegek manifeszt tartalmát és rámutat a szövegekben rejlő látens tartalmakra is.

A tartalomelemzést az alább szempontok figyelembe vételével végeztük el:

- a mintába került cikkek általános jellemzői
- a prostituált tematika „súlya” a vizsgált anyagban (fő téma vagy melléktéma),
- tematizáltság, témastruktúra (milyen konkrét témákkal összefüggésben jelennek meg a prostituáltak, illetve a prostitúció témaköre az elemzett sajtóanyagban),
- a közlés módjának elemzése (informálás vagy véleményformálás),
- a megszólaltatás, a nyilvánossághoz jutás kiegyensúlyozottsága, illetve kiegyensúlyozatlansága,
- a futtatók és a kliensek megjelenése a szöveg bármilyen kontextusában

- a hírek „közelségének” vizsgálata (hazai vagy külföldi vonatkozású hírekről esik-e szó).

Mintaválasztás

Az írott sajtó műfajilag, tartalmilag, formailag, továbbá a megjelenési időt és helyet tekintve stb. is sokféle lehet. A nyomtatott sajtó palettáját vizsgálva, a bulvár és az ingyenes újságok más-más olvasóközönséget céloznak meg és érnek el. Az internet elterjedésének köszönhetően az online tartalmak is egyre népszerűbbé válnak, hiszen az internetes újságokon keresztül könnyen elérhetőek a legfrissebb hírek. Az online sajtóformátumok további előnye, hogy mondanivalójukat nyomtatékosítani tudják hang-, illetve videofelvételek csatolásával. A minta kialakítása során éppen ezért arra törekedtünk, hogy az elemzett újságok lehetőleg minél sokszínűbbek legyenek.

A konkrét sajtótermékek kiválasztása a MATE SZ¹ által hivatalosan közzétett terjesztési statisztikák alapján történt. A vizsgálatba a legnagyobb terjesztési körrel rendelkező politikai napilapok közül a Népszabadságot és a Magyar Nemzetet, a bulvárlapok közül a Blikket és a Storyt, az ingyenes újságok közül a Metropolit, az Internetes lapok közül pedig az Indexet vontuk be. Az elemzésbe az újságok internetes archívumában található, a téma szempontjából releváns cikkek mindegyike bekerült 2008. november elsejétől, 2009. január végéig bezárólag. (Kutatásunk a program keretében végzendő, kérdőíves lakossági adatfelvételt megelőző időszak sajtóját vizsgálta.) A keresés során használt kulcsszavak a következők voltak: „prostituált”, „prosti”, „kurva”, „örömlány”, „szexmunkás”, „prostitúció”.

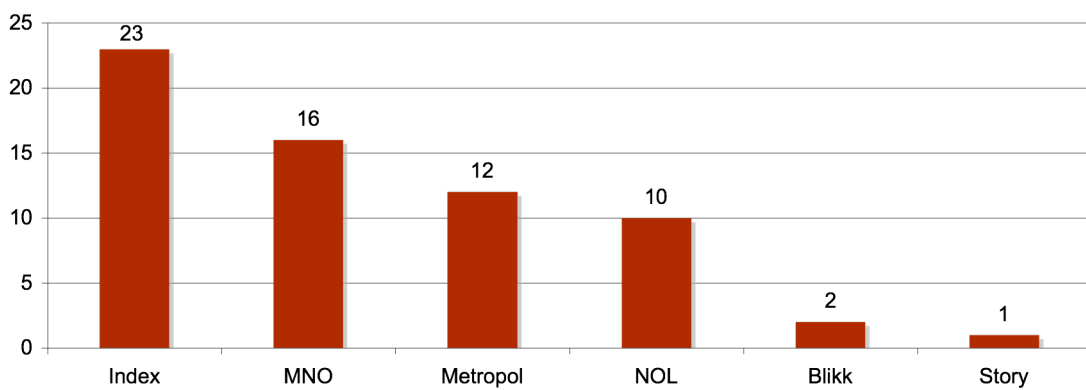
¹ Magyar Terjesztés-ellenőrző Szövetség (www.matesz.hu)

Eredmények

Az elemzett cikkek száma

A vizsgált időszakban az áttekintett öt médiatermékben összesen 64 olyan cikk jelent meg, amely foglalkozott a prostitúció témakörével. Ezek közül a legtöbb írás (23 cikk) az Indexen jelent meg, a Magyar Nemzet 16-ot, a Metropol 12-öt, a Népszabadság 10-et, a Blikk kettőt, a Story pedig egyet közölt.

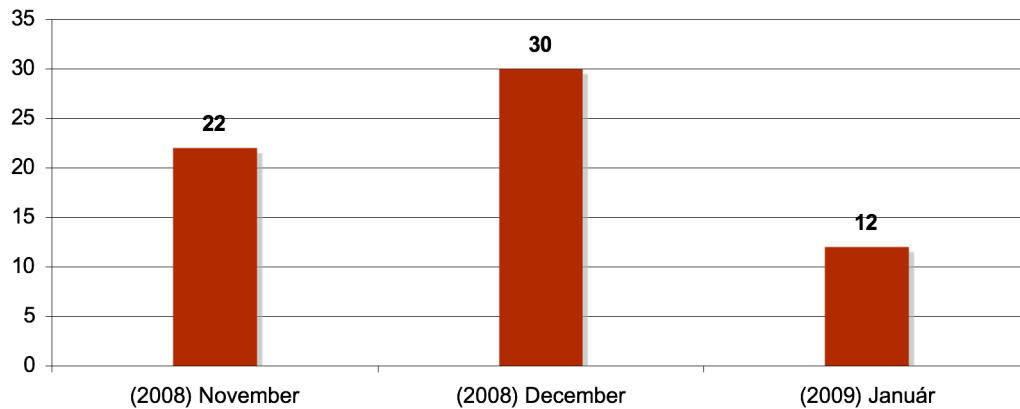
1. ábra: Az elemzésbe bevont cikkek megoszlása a vizsgált újságokban²

A megjelenés időpontját alapul véve megállapítható, hogy a mintába került cikkek többsége 2008-ban jelent meg: 2008 novemberében 22, 2008 decemberében 30, 2009 januárjában pedig 12 cikk foglalkozott a vizsgált témakörrel.

² MNO: Magyar Nemzet online, NOL: Népszabadság online

2. ábra: A kutatás tárgyát képező cikkek megjelenési ideje

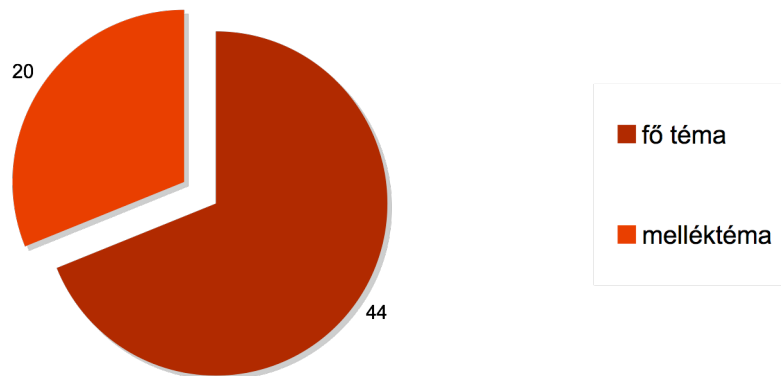

A prostituált tematika súlya

A sajtóelemzés segítségével többek között arra kerestük a választ, hogy a prostituált tematika mennyire hangsúlyosan jelenik meg az egyes cikkekben. A mintába került írásokat két csoportra osztottuk aszerint, hogy fő vagy melléktémaként foglalkozott-e a vizsgált témával. A „fő téma” kategóriába azok a cikkek kerültek, amelyek elsősorban a prostitúcióval foglalkoznak (pl. rendőrségi razziák, prostituáltakat érintő bűncselekmények, vagy törvényi szabályozások, kutatási beszámolók stb.). A „melléktéma” kategória pedig azokat az írásokat tartalmazza, amelyekben mellékesen jelent meg a prostitúció (pl. filmek, művészeti kiállítások, bulvár hírek, hírességek stb.).

Az adatelemzést követően megállapítható, hogy a vizsgált cikkek kétharmadában (44 cikk) fő témaként szerepel a prostitúció, az írások egyharmadában (20 cikk), pedig csak említésszerűen jelenik meg.

3. ábra: A prostituált tematika súlya

Tematizáltság

A kutatás során megvizsgáltuk, hogy milyen kontextusban jelent meg a prostitúció a kiválasztott sajtóanyagban. A mintába választott újságokban összesen hét témával összefüggésben jelent meg a prostitúció, egy adott újságcikkben pedig néhány esetben több témakör is szerepelt.

A legtöbb (szám szerint 32) cikk valamilyen bűncselekménnyel, vagy bűnszervezeti tevékenységgel kapcsolatban foglalkozik a prostitúció jelenségével és a prostituáltak tevékenységével. Ebben a kategóriában találhatóak pl. az emberkereskedelemmel, a gyilkossággal, a kényszerprostitúcióval és a rendőrségi eljárással kapcsolatos hírek.

A cikkek harmada (18 cikk) a bulvár témakörbe sorolható, ahová a közéleti szereplőkkel (pl. média hírességekkel, politikusokkal) kapcsolatos híreket soroltuk.

A vizsgált sajtóhírekben a prostituáltak hét alkalommal szex-munkásként kerültek szóba, tehát ezekben az újságcikkekben a prostitúció mint hivatásszerű legális foglalkozás szerepelt.

Az elemzett cikkekben szintén hét alkalommal a művészettel összefüggésben jelent meg a prostitúció. Ezek többnyire filmekről szóltak, de találhatóak közöttük kiállítással kapcsolatos hírek is.

A betegség kategóriában a prostitúciós tevékenységgel is összefüggésbe hozható nemi betegségekről, pl. az AIDS elterjedéséről esett szó. A kutatási beszámolók a szexuális életmóddal, vagy a prostitúció elterjedtségével, illetve annak okaival kapcsolatos eredmények, eszmefuttatások bemutatását tartalmazták.

1. Táblázat : A sajtóban megjelent cikkek csoportosítása témák szerint

Téma	Előfordulások száma
Bűnözés	32
Bulvár	18
Szexmunka	7
Művészet	7
Betegség	3
Kutatási beszámoló	3
Szexturizmus	2

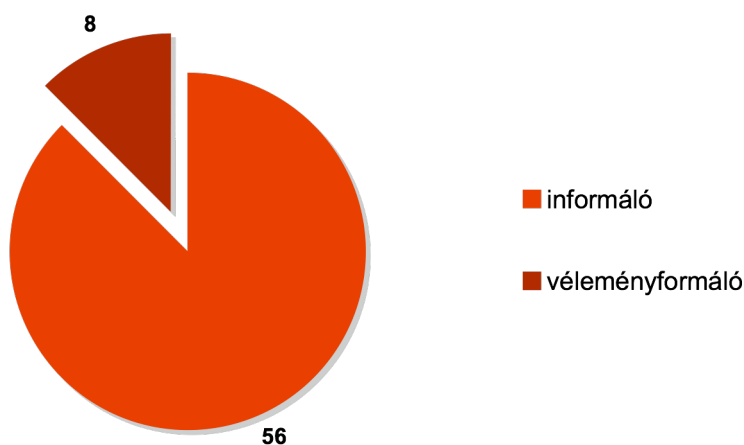
A közlés módja: informálás vagy véleményformálás

A tárgyilagos, hiteles informálás szempontjából alapvető fontossággal bír, hogy egy újság milyen műfaji keretek között fogalmazza meg az olvasóknak szánt üzeneteket egy-egy témával kapcsolatban. Egyes műfajok esetében az objektivitás elemi elvárás, míg mások lehetőséget biztosítanak a vélemények kifejezésére, az események értelmezésére, kommentálására. Az informálás-véleményformálás dimenziójának vizsgálata során nem az írások műfaját vettük alapul, hanem azt vizsgáltuk, hogy az adott újságcikk alapvetően informáló vagy véleményformáló jellegű volt-e.

A vizsgált időszakban megjelenő írások többsége (56 cikk) semleges hírnnyelvet használt. Nyolc írás azonban – főleg szóhasználatuk, stílusuk, hangvételük

miatt – a véleményformáló kategóriába került. E cikkekben a véleményformáló kifejezések – többek között – a prostituáltak megnevezésére vonatkoztak, pl. kurvaként, éjszakai pillangóként hivatkoztak rájuk.

4. Ábra: A közlés módja

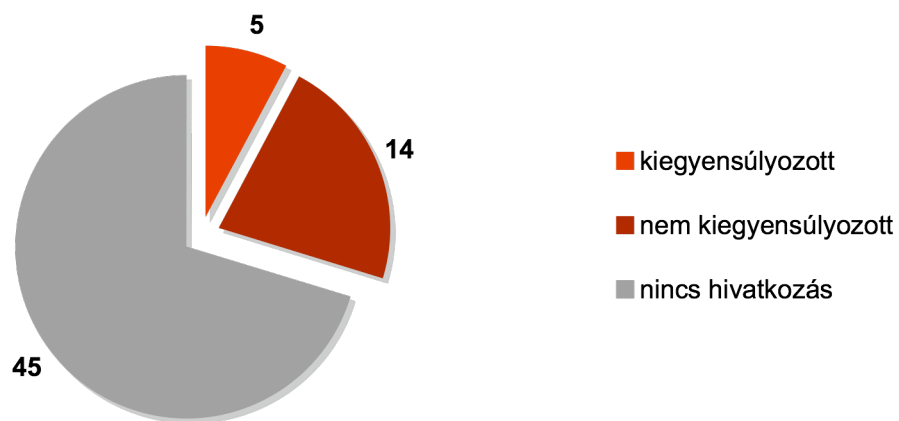
Abban az esetben, ha az újságcikkeket témakörök szerint vizsgáljuk megállapítható, hogy a bűnözéshez köthető hírekben hat, a bulvár illetve a szexmunkával kapcsolatos közleményekben pedig egy-egy véleményalakító cikk található. Amennyiben a hírek fontosságát (tematika súlyát) is bevonjuk az értékelésbe, a véleményalakító cikkek közül hetet a prostitúcióval, prostituáltakkal fő témaként foglalkozó cikkeknel találjuk.

A megszólaltatás kiegyensúlyozottsága

Az elemzési szempontok között szerepelt az is, hogy a vizsgált sajtóanyagokban mekkora figyelmet kapnak a prostitúciós tevékenységhez köthető egyéb szereplők, azaz a kliensek és a futtatók. Az elemzés kimutatta, hogy a hírek többségében a kliens és a futtató említészerűen sem jelenik meg. Egyetlen olyan cikk volt a vizsgált időszakban, amelyben mindkét „szereplő” megtalálható volt, egymástól függetlenül pedig a futtatók és a kliensek is kilenc-kilenc sajtócikkben szerepeltek. A futtatók minden esetben a bűnözéssel kapcsolatos témáknál fordultak elő.

A sajtóban megszólaltatott (vagy hivatkozott) hatósági személyeknek és szakértőknek fontos szerepük lehet abban, hogy megerősítsenek, vagy épp cáfoljanak bizonyos előítéleteket. Optimális esetben a témában érdekelt felek mindegyike szót kap, ami kulcsfontosságú feltétele az objektív tájékoztatásnak. Amennyiben a témát képviselő szereplők megjelenése aszimmetrikus, a cikk elfogulttá válik.

5. Ábra: Megszólaltatás

Az elemzés során éppen ezért kiemelt figyelmet fordítottunk annak a vizsgálatára, hogy melyek azok a szereplők, akiknek a véleménye megjelenik a vizsgált lapokban. Azokat a cikkeket amelyekben a hatósági személyek mellett (rendőrség, ügyészség stb.), a szociális szakemberek és vagy a prostituáltak, esetleg azok képviselőinek álláspontja is jelen van, a megszólaltatás szempontjából kiegyensúlyozottnak tekintettünk. Azokat a cikkeket, ahol ez a reláció felborul, tehát aszimmetrikusan jelenik meg valamelyik fél álláspontja, a kiegyensúlyozatlan kategóriába soroltuk.

A vizsgált sajtóanyagok többsége (45 cikk) nem hivatkozott vagy szólaltatott meg külső szereplőket. Azok az írások viszont, amelyek már tartalmaztak hivatkozásokat, az esetek többségben csak az egyik fél álláspontját tükrözik.

A hírek közelsége

A sajtóelemzés során elemzett cikkeket felosztottuk az alapján is, hogy hazai vagy külföldi híreket közölnek. A hírek közelsége fontos lehet abból a szempontból, hogy az olvasót mennyire ragadja meg, illetve gondolkodtatja el a cikkben megfogalmazott problémakör.

A vizsgálatba bevont cikkek fele hazai, másik fele külföldi vonatkozású híreket tartalmazott. A külföldi hírekben hat alkalommal jelent meg a szexmunka mint legális foglalkozás, míg hazai vonatkozásban csupán egyszer. Ha azokat az újságcikkeket nézzük, amelyekben a prostitúció a bűnözéssel kapcsolatosan kerül elő akkor 21 cikket a hazai, 11 cikket pedig külföldi vonatkozású témáknál találtunk.

2. Táblázat: A hazai és külföldi vonatkozású hírek témánkénti csoportosítása

Hazai téma	Előfordulások száma	Külföldi téma	Előfordulások száma
bűnözés	21	bulvár	14
művészet	5	bűnözés	11
bulvár	4	szexmunka	6
kutatási beszámoló	2	betegség	2
szexmunka	1	szexturizmus	2
betegség	1	művészet	2
szexturizmus	0	kutatási beszámoló	1

Konklúziók

A sajtóelemzés célja az volt, hogy megvizsgáljuk a sajtó mint jelentős közvélemény-formáló tényező milyen képet közvetít a prostituáltakról, illetve milyen összefüggésekbe ágyazva foglalkozik a prostitúció témakörével.

Az elemzésbe került cikkek fele a prostitúciót a bűnözéssel hozta összefüggésbe, a prostitúció tehát erősen a bűnözés kontextusába helyezve jelenik meg a vizsgált médiumokban. Mind a hazai, mind a külföldi vonatkozású hírekben dominánsan jelen van a prostitúció és a bűnözés kapcsolata. (Az ilyen jellegű hírek általában valamilyen büntetőeljárás aktuális fejleményeit mutatják be.) Meg kell azonban jegyezni, hogy a külföldi vonatkozású hírek esetében a bűnözés témát megelőzi a bulvár, míg a hazai cikkeknel egyértelműen a bűnözés a listavezető.

A sajtócikkekről összességében megállapítható, hogy többségük semleges hírnyelvet használ, több mint minden tizedik azonban véleményformáló módon (pl. lekezelő stíluselemeket használva) számol be a vizsgált témáról. Véleményformálás nagyrészt a bűnözéssel kapcsolatos írásokban érhető tetten.

A mintába került cikkek több mint kétharmada egyszerű hírközlésként tudósított a témáról (pl. sajtóközleményt vesznek át), azaz többségükből az olvasó az adott hír tartalmán túl nem jut olyan ismertekhez a prostitúció jelenségével kapcsolatban, ami segítené abban, hogy az adott hírt tágabb összefüggésrendszerben értelmezze. A vizsgált írások kisebb részében ugyan, de hatósági személyek, szakértők, kutatók, érdekvédők álláspontja is megjelent – többnyire azonban úgy, hogy valamelyik oldal véleménye, nézőpontja dominált. Nem került viszont a mintába egyetlen olyan cikk sem, amely személyes megszólaláson keresztül közvetlenül biztosított volna lehetőséget az érintetteknek (maguknak a prostituáltaknak) arra, hogy képviseljék álláspontjukat.

Figyelemre méltó az is, hogy a prostituáltakon kívül a futtatók és a kliensek szinte alig szerepelnek – még az említés szintjén sem – az elemzett cikkekben. Az ő szerepük tehát a prostitúcióban, annak fenntartásában a közvélemény előtt „láthatatlan” marad.

A pályázati programban hangsúlyos témaként szereplő, a prostituáltakat érő hatósági diszkrimináció a mintába került sajtócikkekből teljességgel hiányzik, ez a téma egyszer sem fordult elő a vizsgált időszakban, azaz feltehetően a hatósági diszkrimináció „nem vonzó téma” a médiumok számára. Ennek oka lehet az, hogy a sajtómunkások nem tudnak a hatósági diszkrimináció létezéséről, a másik hogy nem tartják „rendellenes”, szóvá teendő jelenségnek, illetve nem ez a prostitúció jelenségének „eladható, piacképes” területe .

Az elemzett cikkek áttekintése nyomán adódik az a megállapítás, hogy többször megjelentek a vizsgált írásokban olyan információk és vélemények, amelyek szemben állnak a közvéleményben a prostituáltakkal kapcsolatban meglévő sztereotípiákkal. Példaként említhető a férfi prostitúció témája, vagy az, hogy prostitúciót szex-munkásként, azaz önkéntesen, legális foglalkozásként is lehet végezni.